

SURİYELİLER BAROMETRESİ 2019

Yönetici
Özeti

SURİYELİLERLE UYUM İÇİNDE YAŞAMIN ÇERÇEVESİ

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN

SB
2019

Fotoğraf: Emrah Gürel

Suriyeliler Barometresi-2019, Türkiye'deki Suriyeliler konusunda hem Suriyeliler hem de Türk toplumu ile eş zamanlı gerçekleştirilen en kapsamlı saha araştırmalardan birisidir. Her yıl düzenli olarak tekrarlanması planlanan araştırma, toplumsal alandaki karşılaşmaları, düşünceleri, duyguları, endişeleri ve beklentileri yani temelde algıları kapsamlı anket ve odak grup görüşmeleri ile ölçmeye, değişim trendlerini gözlemeye ve buna yönelik politika önerileri ortaya koymaya çalışmaktadır.

Yönetici Özetinde SB-2019'nin Genel Çerçevesi - Temel Bulguları - Politika Önerileri - Araştırma Profili yer almaktadır.

Suriyeliler Barometresi-2019 çalışmasının içinde 23 grafik ve 130 tablonun da yer aldığı 260 Sayfa-lık Türkçe, İngilizce, Arapça tam metni için: www.tagu.tau.edu.tr
<https://www.unhcr.org/tr>

SURİYELİLER BAROMETRESİ 2019

PROJE YÖNETİCİSİ / RAPORLAMA:
PROF. DR. M. MURAT ERDOĞAN

PROJE KOORDİNATÖRÜ: **DR. ONUR UNUTULMAZ**
PROJE SURİYELİLER SORUMLUSU / UZMAN: **TÜLİN HAJİ MOHAMAD**
UZMAN: **DR. YEŞİM YILMAZ**
UZMAN: **DENİZ AYDINLI**

AKADEMİK DANIŞMA KURULU (alfabetik)

Prof. Dr. Nermin ABADAN-UNAT, Boğaziçi Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa AYDIN, Kadir Has Üniversitesi
Prof. Dr. Banu ERGÖÇMEN, Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Elisabeth FERRIS, Georgetown Üniversitesi - ABD
Prof. Dr. Ahmet Kasım HAN, Altınbaş Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet İÇDUYGU, Koç Üniversitesi
Omar KADKOY, TEPAV
Prof. Dr. Neeraj KAUSHAL, Columbia Üniversitesi - ABD
Prof. Dr. Ayhan KAYA, Bilgi Üniversitesi
Prof. Dr. Fuat KEYMAN, Sabancı Üniversitesi, IPC
Ümit KIZILTAN, Director General of the Canadian Ministry of Migration, Kanada
Prof. Dr. Kemal KIRIŞCI, Brookings
Prof. Dr. Nilüfer NARLI, Bahçeşehir Üniversitesi
Dr. Kathleen NEWLAND, Migration Policy Institute - ABD
Prof. Dr. Barbara OOMEN, Utrecht Üniversitesi - Hollanda
Doç. Dr. Saime ÖZÇÜRÜMEZ, Bilkent Üniversitesi
Doç. Dr. Nasser YASSİN, Beyrut American
Doç. Dr. AyselİN YILDIZ, Yaşar Üniversitesi

UNHCR ANKARA EKİBİ

ANAR ARAŞTIRMA:

İbrahim USLU
Mithat KAHVECİ * Funda USLU * Müzeyyen BUZZLU * Ahmet BABAOĞLU * Oğuz GÜNEŞ

TASARIM

Yönetici Özet Tasarım & Arka Kapak Tasarım: Yavuz UZUNAL
Kapak Tasarım: Ayla SEZGÜ

Bu çalışma UNHCR Türkiye desteği ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma, yazarın kişisel görüşlerini yansıtmaktadır ve söz konusu görüşler UNHCR'yi bağlayıcı nitelikte değildir. UNHCR bu belgede yer alan bilgilerin herhangi bir şekilde kullanımından sorumlu tutulamaz.

İçindekiler

1. Gerekçe / Çerçeve	05
2. SB-2019 Temel Bulguları	11
3. SB-2019 Politika Önerileri	21
4. Araştırma Profili ve Teknik Altyapı	27

Fotograf: Ivor Prickett

Gerekçe Çerçeve

SURİYELİLER BAROMETRESİ 2019

1

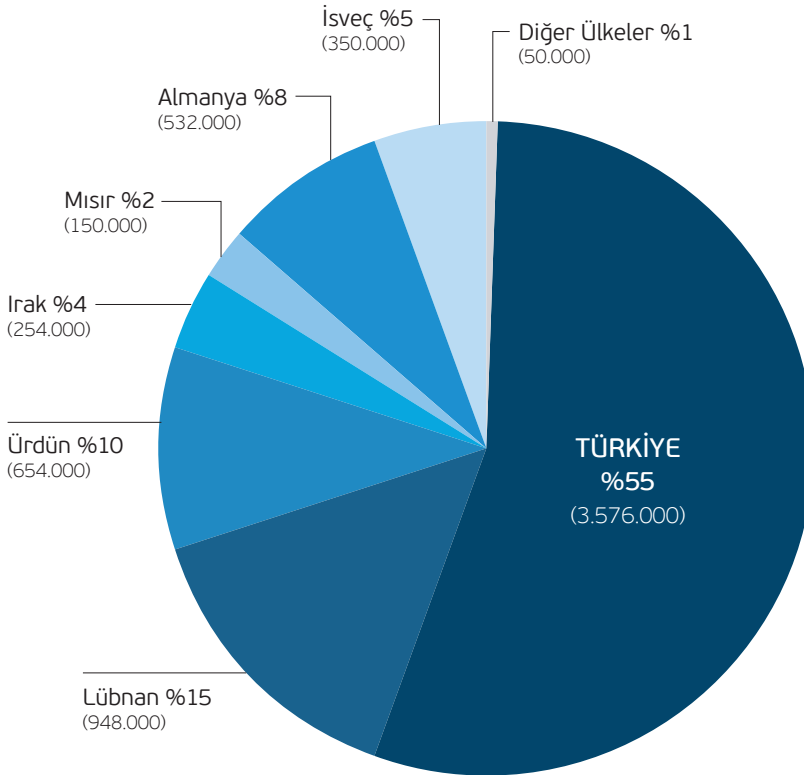
Mart 2011'de Suriye'de başlayan yönetim karşıtı gösterilerin kontrolden çıkması ve bir süre sonra da bütün Suriye'yi saran bir iç savaşa dönüşmesinin ardından, ülkelerinden kaçmak zorunda kalan Suriyelilerin dramı dokuz seneyi aşan bir süredir devam etmektedir. 2011'de nüfusu 22.5 milyon olan Suriye'den ülke dışına kaçanların sayısını UNHCR 6.6 milyon, ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalanların sayısını ise 7 milyon olarak vermektedir.

Suriye'de yaşanan kriz ve savaşın en önemli muhaptaplarından birisi, Suriye ile 911 km'lik sınırı olan Türkiye'dir. Türkiye'ye Suriye'den ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı

ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından 252 kişilik bir grupla olmuş, ardından Türkiye'nin açık kapı politikası ile Suriyeli sığınmacı akını 2016'dan sonra yoğunluğu azalsa da devam etmiştir.

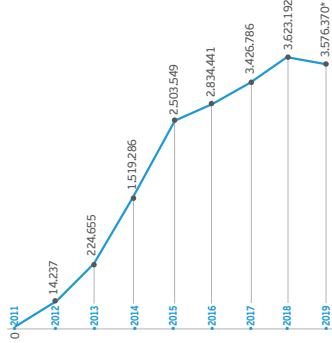
Türkiye'de kendilerine "geçici koruma" statüsü verilen Suriyelilerin sayısı T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre 31 Aralık 2019 itibarı ile 3.576.370 olarak açıklanmıştır. Türkiye'nin 82.003.882 olan nüfusuna oranı %4,36'sını aşan bu sayı, geçici korumadan T.C. vatandaşlığına alınanlara ve gönüllü geri dönüşlere rağmen, büyük ölçüde doğal nüfus artışının (doğumların) ve azalan sayılarda yeni gelenlerin etkisi ile önceki yıllara oranla yavaşlayan bir eğilimde olsa da artış eğilimindedir.

SB-2019-GRAFİK: Suriyeli Sığınmacıların Buldukları Ülkeler (6.6 Milyon / 31 Aralık 2019)

SB-2019-GRAFİK: Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin 2011-2019 Arasındaki Sayısal Değişimi

YILLARA GÖRE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLER

YIL	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
TOPLAM SURİYELİ SAYISI	14.237	224.655	1.519.286	2.503.549	2.824.441	3.426.786	3.623.192	3.576.370
SURİYELİLER YILLIK SAYILAR	14.237	210.418	1.294.631	984.263	330.892	592.345	196.406	-46.822
TÜRKİYE NÜFUSU (MİLYON)	73.7	74.7	75.6	76.6	77.7	78.7	80.8	82.0
TÜRKİYE NÜFUSUNA ORANI %	0,01	0,3	2,00	3,26	3,63	4,35	4,48	4,36

Kaynak: GİGM: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim: 05.01.2020)

Her ne kadar Türkiye uluslararası göç ve mülteci hareketlerine alışkın bir ülke olsa da sayılar ve süreler dikkate alındığında Suriyeliler ile daha önce yaşanmamış ciddi bir tecrübe yaşanmaktadır. Suriyelilerin geldiği 2011'de Türkiye'de toplam uluslararası koruma altındaki yabancıların sayısı 58 bin iken, 2014'ten itibaren Türkiye milyonları aşan mülteci sayısı ile dünyada en fazla mülteci barındıran ülke haline gelmiştir. Suriyeli mülteciler konusu Suriye'deki siyasi gelişmelerle yakından ilişkili olduğundan, ilk yıllarda gelen Suriyeliler ne de Türk kamuoyu ve yöneticileri sürecin bu şekilde devam edeceğini, sayıların milyonları aşacağını ve yıllarca Türkiye'de yaşanılacağını tahmin etmişti. Bu nedenle bir yerleştirme planlaması da yapılmadı. 2013'e kadar gelenlerin sınır bölgesinde kamplarda barındırılmasına çalışıldı. Ama hem kapasitenin zorlanması hem de sayıların büyümesi ile Suriyelilerin Türkiye'ye dağılması kaçınılmaz oldu. Böylece yeni bir sosyolojik aşamaya geçildi. Neredeyse % 90'ından fazlası "kent mültecileri" haline gelen Suriyeliler, büyük ölçüde kendi irade ve tercihleri ile Türkiye'nin farklı il ve ilçelerine dağılılarak Türk toplumu ile bir arada yaşamaya başladılar. Halen kamp dışında yaşayan Suriyeli sayısı toplam Suriyeli sayısının %98.3'üne denk gelmektedir.

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER (31 Aralık 2019)

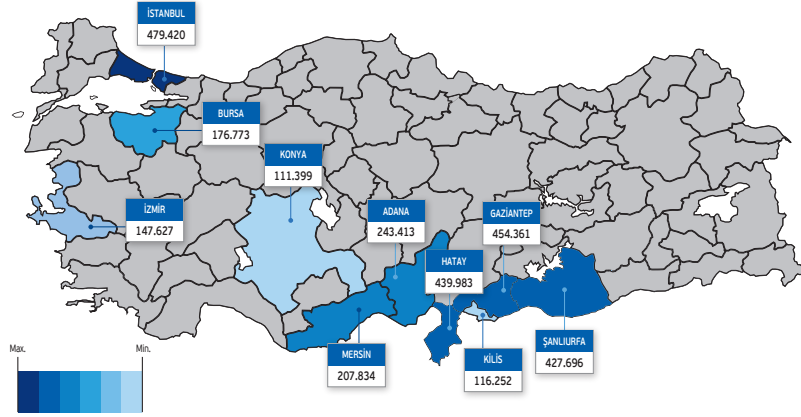

SB-2019-GRAFİK: Türkiye'deki Suriyeliler ve Statüleri

29 Nisan 2020'de Türkiye'deki dokuzuncu yıllarını geride bırakan, ortalamada 5 yıldan fazladır Türkiye'de olan Suriyelilerin, ülkelerinde yaşanan ve kronikleşen çok taraflı savaş ortamı, ülkenin karşı karşıya kaldığı ağır tahribat, diğer siyasi ve güvenlik sorunları nedeni ile ülkelerine dönmeleri belirsizleşmiştir. Ülkelerine dönmeleri zorlaşan Suriyelilerin Türkiye'de yaşamları ise her alanda normalleşme eğilimindedir. Suriyelilerin Türk toplu ile iç içe kent mültecileri olarak Türkiye'nin her yerinde yaşadıkları, en az 535 bin Suriyeli bebeğin Türkiye'de doğduğu, bir milyon civarındaki çalışan ile aktif olarak çalışma hayatının içinde yer aldıkları, 680 bine ulaşan Suriyeli çocuğun Türk devlet okullarında öğrenim gördükleri, Türk üniversitelerinde

SB-2019-GRAFİK: Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaşadığı İlk On İl (31.10.2019)

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN İLK 10 İLE GÖRE DAĞILIMI

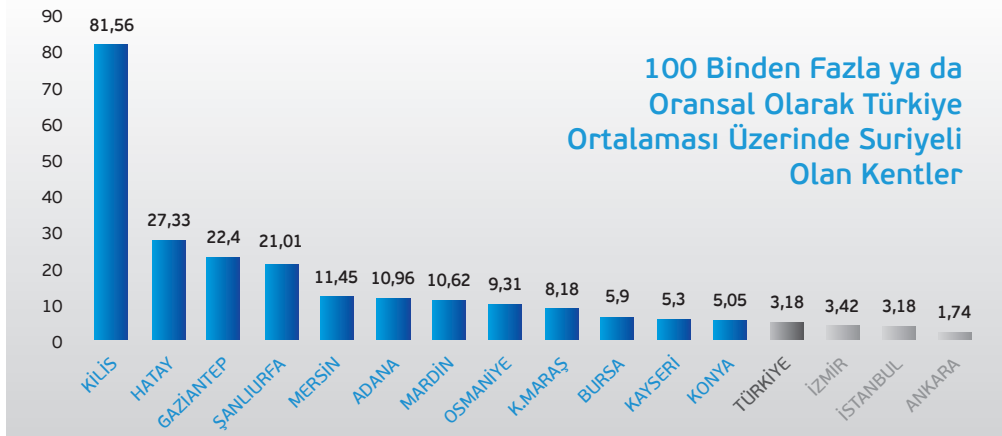

Kaynak: GİGM: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim: 05.01.2020)

33 bin üniversite öğrencisine ulaştıkları ve Türkiye'deki hayatlarını büyük ölçüde kendilerinin idame ettirdikleri bilinmektedir. Bu sürecin ne yönde devam edeceğine dair mutlak bir şey söylemek mümkün olmasa da, aradan geçen uzun süre içinde Türkiye'de oluşturulan hayatlar ve Suriye'nin durumu konusundaki umutsuzluğun, Türkiye'deki Suriyelilerin geleceğe yönelik yaşam planlarını derinden etkilediği sosyolojik bir gerçeklik olarak gözlenmektedir. Türk toplumu ile Suriyelilerin, her iki tarafın da beklenti ya da arzular-

dan bağımsız biçimde bir arada yaşamak durumunda oldukları anlaşılmaktadır. Ülkelerine dönme imkân, motivasyon ve eğilimlerinde zayıflamalar gözlenen Suriyeli sığınmacıların, Türkiye ve diğer ülkelerde daha uzunca süreler kalma ihtimali, sosyal, ekonomik, siyasi ve güvenlik alanlarında ciddi planlamalar ve uygulamalar yapması gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

SB-2019-GRAFİK: Suriyeli Nüfusun İl Nüfusuna Oranı - Aralık 2019

Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerevesi

SURIYELİLER BAROMETRESİ (SB) çalışması, Türkiye'deki sayıları 31 Aralık 2019 itibari ile 3 milyon 576 bini aşan Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk toplumu ile eş zamanlı ve düzenli yapılan bir araştırma olarak yapılandırılmıştır. SB çalışması, 2014'teki "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" ve 2017'deki "Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi" çalışmaları ile aynı yapı üzerinden toplumsal uyum konusunda hem Türk hem de Suriyeli toplumun görüşü, düşünce ve algılarını ölçmeye çalışmaktadır. Temel amacı "uyum içinde birlikte yaşama dair bir çerçeve" sunmak olan ve Türkiye'de bu alanda en kapsamlı sosyal uyum araştırması olan Suriyeliler Barometresi'nin, her yıl bir kez olmak üzere tekrarlanması planlanmaktadır.

SB Araştırmasının hem konu ile ilgili çalışan kamu kurumlarına, araştırmacılara, akademisyenlere, sivil toplum örgütlerine, uluslararası kurumlara ve diğer ilgililere sağlıklı-düzenli veriler sağlanması hem de veri temelli politikalar için kaynak olması beklenmektedir. SB, politik tartışma alanının mümkün olduğunca dışında kalarak, Suriyeliler ile Türk toplumu arasında sosyal alanda yaşananlara dikkat çekmeye, karşılıklı algıları tespit etmeye, daha da önemlisi algılardaki değişimi/gelişimi ölçmeye çalışmaktadır. Yine bu bağlamda ortak yaşam durumu, öngörüler, beklentiler, sorunlar, endişeler, işbirlikleri ve sosyal uyum süreçleri, bir araştırmanın sınırlarının da farkında olarak ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Kuşku yok ki burada yapılan değerlendirmelere esas alınan hem kapsamlı anket çalışması hem de odak grup görüşmeleri bulguları genele teşmil edilemez. Başka bir ifade ile burada her ne kadar değerlendirmeler "Türk toplumu" ya da "Türkiye'deki Suriyelilerin görüşü" olarak verilmiş olsa da, her iki toplumsal grubun da homojen

sosyal gruplar olmadığı, bu görüşlerin odak grup ve anket katılımcılarına ait olduğu; yapılan tespitlerin "mutlak gerçeklik" olarak değil, araştırmaya katılan kişilerin görüşlerinden hareketle ifade edildiği, ancak bu sınırlar içinde referans edilen toplumlara ilişkilendirilebileceği unutulmamalıdır.

Kitlesel insani hareketlilikler ile birlikte gündeme gelen uyum tartışmalarının bir alanı "kamusal" yani ilgili devletin tercihleri, kapasitesi ve uygulamaları ile ilgili olanlardır. Ancak uyum konusunun daha önemli olan alanı toplumsal alandır. **Suriyeliler Barometresi** çalışması, temelde toplumsal alana konsantre olarak, sosyal durumu inceleme, tespitlerde bulunma ve "uyum" konusunda bir çerçeve sunma çabasıdır. Bu çalışmada uyum "**kendiliğinden, isteyerek ya da zorunlu olarak bir araya gelen toplulukların, çoğulculuğun kabul gördüğü ortak bir aidiyet zemininde karşılıklı kabul ve saygı çerçevesinde huzur içinde bir arada olabildiği duygu ve yaşam biçimi**" olarak anlaşılmaktadır. Çalışma teorik olmaktan ziyade, saha çalışmasının sonuçlarını ön plana çıkararak, uyum konusunda toplumsal algıların ve toplumsal kabulün durumunu tespit etmeyi, bu tespitler üzerinden ise politika önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

SB-2019 araştırmasının anket ve odak grup görüşmeleri 2019 yılının Nisan-Temmuz aylarında gerçekleştirilmiştir. Son derece dinamik bir yapısı olan bu süreçte aradan geçen zaman içinde konuyla ilgili son derece önemli gelişmeler yaşanmıştır. Ancak araştırma bulguları, doğal olarak anılan tarihlerdeki durumu yansıtmaktadır.

Fotoğraf: M. Murat Erdoğan

SB-2019

Temel Bulgular

SURİYELİLER BAROMETRESİ 2019

2

SB-2019 araştırmasında ortaya çıkan temel bulgular, SB-2017 ve 2014 araştırmalarının verdiği karşılaştırma imkânından da yararlanarak, şu şekilde özetlenebilir:

- ▶ Türk toplumunun Suriyelilere özellikle başlangıç yıllarında verdiği olağanüstü destek ve dayanışma devam etmekle birlikte **toplumsal kabul ve dayanışmada belirgin bir azalma, endişelerde ise artış gözlenmektedir**. Yani Türk toplumunun kabulü, büyük ölçüde “tahammül”e dönüşmektedir.
- ▶ “Tahammül” şeklinde de olsa, Türk toplumundaki **toplumsal kabulün yüksekliği iddiası**, 9 yıllık ortak yaşamın büyük ölçüde sorunsuz ve çatışmasız geçirilmesi, konunun siyasallaşmasının bugüne kadar sınırlı ölçülerde kalması, Suriyelilere genel toplumdan fiili reaksiyonlar gelmemesi; Suriyelilerin toplumun her alanında kendilerine yer açmayı başarması ve kendilerini Türkiye’de her geçen gün daha güvende ve mutlu hissetmelerine dayandırılmaktadır.
- ▶ Uzunca süre Suriyelilere büyük destek veren Türk toplumunun desteğinde ciddi bir aşınma ve isteksizlik görünür hale gelmiştir. Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki artan

kaygıları, sürecin her geçen gün daha da siyasileşmesine yol açacak gibi görünmektedir.

- ▶ Türkiye’deki Suriyelilerin, ülkelerindeki savaş ve belirsizlik ortamının devam ediyor olması nedeni ile **geri dönme umut ve istekleri azalmaktadır. Buna paralel bir biçimde** aradan geçen yıllarda kendileri için Türkiye’de kurdukları hayatın büyük ölçüde normalleşmesi ve çeşitlenmesinin de etkisi ile Türkiye’deki **kalcılık eğilimleri güçlenmektedir**.
- ▶ Ortak yaşamın uzaması ve hatta pek çok alanda doğallaşmasına rağmen, Türk toplumunun artan sosyal mesafesi dikkat çekmektedir. SB-2019 araştırmasında kullanılan E.S.Bogardus tarafından geliştirilen “**sosyal mesafe**” ölççekleri, Türk toplumunun Suriyelilere bakışı ile Suriyelilerin Türk toplumuna bakışı arasında çok ciddi bir farklılık olduğunu ortaya çıkmaktadır. Türk toplumu Suriyelilere yönelik **-0,51** gibi çok güçlü (“**uzak**”) bir sosyal mesafe ortaya koyarken, Suriyelilerin Türk toplumuna **+0,74** gibi son derece olumlu yani “**çok yakın**” bir pozisyon aldıkları tespit edilmiştir. SB-2017’ye göre SB-2019’da Türk toplumundaki uzaklaşma, Suriyelilerde yakınlaşma eğilimli artmaktadır.

SB-2019-TABLO 93: Karşılaştırmalı Sosyal Mesafe Ölçekleri

Türk Toplumunun Suriyelilere Sosyal Mesafesi				Suriyelilerin Türk Toplumuna Sosyal Mesafesi			
Sosyal Mesafe Grupları				Sosyal Mesafe Grupları			
	#	%	Sosyal Mesafe Puanı		#	%	Sosyal Mesafe Puanı
Çok uzak	1157	51,0	-0,97	Çok uzak	13	0,9	-0,85
Uzak	347	15,3	-0,55	Uzak	32	2,3	-0,29
Ne uzak, ne yakın	383	16,9	-0,10	Ne uzak, ne yakın	156	11,1	0,18
Yakın	244	10,8	0,36	Yakın	328	23,2	0,53
Çok yakın	135	6,0	0,87	Çok yakın	882	62,5	0,97
Genel	2266	100,0	-0,51	Genel	1411	100,0	0,74

► **Kriz süreçlerinde** özellikle başlangıçta **kültürel yakınlığın önemi** kendini hissettirmektedir. Bu durum Türkiye’de Suriyelilere yönelik olarak da yaşanmış, “Ensar-Muhacir” dayanışması dini ve kültürel referanslarla sıklıkla dile getirilmiştir. Yani Türkiye’ye gelen Suriyelilere Türk toplumunun gösterdiği ilgi ve dayanışmada kültürel-dini faktörlerin önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Ancak süreç acil durumu aşip uyuma evrildiğinde, yani sayılar “yönetilemeyecek kadar” büyüdüğünde, süreler uzadığında ve ortak yaşamın zorunlu hale geleceğine dair emareler ortaya çıktığında kültürel bağın etkisini yitirdiği, hatta bilinçli bir ötekileştirmenin yaşandığı gözlenmektedir. **Zor durumda olanla dayanışmayı büyük bir hevesle gerçekleştiren Türk toplumu, ortak gelecek ve daimi**

olarak birlikte yaşam konusuna mesafe koyarak, buna hazır olmadığını hem endişeleri hem de talepleri ile ortaya koymaktadır.

► Türk toplumu ile Suriyelilerin karşılıklı **“kültürel benzerlik”** algısı da tıpkı sosyal mesafede olduğu gibi farklılaşmaktadır. Türk toplumunda Suriyeliler ile kültürel benzerlik olduğuna katılmayanların oranı SB-2017’de % 80,2 iken bu oran SB-2019’da % **81,9’a** çıkmıştır. Bu oran 2014’deki araştırmada % 70,6 olarak tespit edilmişti. Yani kültürel benzerliğe itiraz zaman içinde daha da artmaktadır. Oysa Suriyelilerin çoğunluğu (% **56,8**) Türklerle kültürel bakımdan benzer olduklarına inanmaktadır.

SB-2019-TABLO: Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz? (SB-2017/SB-2019)

T.C. VATANDAŞLARI	SB-2017		SB-2019			
	#	%	#	%		
Hiç benzemiyorlar	853	40,8	80,2	1147	50,5	81,9
Benzemiyorlar	823	39,4		712	31,4	
Ne benziyor, ne benzemiyorlar	185	8,9	8,9	196	8,6	8,6
Benziyorlar	152	7,3	7,8	153	6,7	7,0
Çok benziyorlar	10	0,5		7	0,3	
Fikrim yok/cevap yok	66	3,1	3,1	56	2,5	2,5
Toplam	2089	100,0		2271	100,0	

SB-2019-TABLO: Suriyelilerin kültürel açıdan Türklere ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz?

SURIYELİLER	SB-2017		SB-2019			
	#	%	#	%		
Hiç benzemiyorlar	71	8,0	51	3,6	21,9	
Benzemiyorlar	141	15,9	259	18,3		
Ne benziyor, ne benzemiyorlar	140	15,8	15,8	281	19,8	19,8
Benziyorlar	417	47,0	56,8	669	47,2	57,1
Çok benziyorlar	87	9,8		141	9,9	
Fikrim yok/cevap yok	31	3,5	3,5	17	1,2	1,2
Toplam	887	100,0		1.418	100,0	

- ▶ Türkiye'deki Suriyelilerin milyonları aşan sayıları, Türk toplumu ve Suriyeliler üzerinde farklı etkiler bırakmaktadır. Türk toplumu, büyük sayılar karşısında güvenlik sorunları, maliyetler, hizmetlerin aksaması, işini kaybetme, kimlik kaybı ve "kontrol edilemezlik" gibi endişeleri derinden yaşamaktadır. Suriyeliler bakımından ise kendi içlerinde sosyal, kültürel, etnik, dinsel farklılıkları olsa da Türkiye'ye geliş nedenleri, süreçleri ve hikayelerinin benzerliğinden hareketle yeni bir Suriyeli kimliği ve dayanışma ağı geliştirmektedir. Suriyeliler bu ağ içinde kendi güven ortamlarını sağlamakta, kendi yaşamlarını "kendi toplumları" ile kurma imkanına kavuşmaktadır. Suriyelilerin kendi iç ağ ve dayanışması, yerel toplumdaki endişeleri daha da kamçılıyabilmektedir. SB Araştırmasında ortaya çıkan Türk toplumdaki endişelere rağmen Suriyelilerdeki memnuniyet, mutluluk ve güvenin temel nedeninin de büyük sayılar ve ilişki ağları olduğu söylenebilir.
- ▶ **Suriyelilerin Suriye'ye dönme konusundaki kararlılıkları hızla azalmaktadır.** "Suriye'ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum" diyen Suriyelilerin oranı SB-2017'de %16,7 iken bu oran SB-2019'da %51,8'e yükselmiştir. Benzer biçimde SB-2017'de %59,6 olan "Suriye'de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşursa dönerim" diyen Suriyelilerin oranı SB-2019'da %30,3'e düşmüştür. "Suriye'de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşursa dönerim" diyenlerin oranındaki radikal azalma ile de gözlenmektedir. Bu soruya olumlu cevap verenlerin oranı SB-2017'de %59,6 iken, SB-2019'da neredeyse iki yıl öncesinin yarısı kadar, yani %30,3'tür. Sahadan toplanan bütün veriler, son iki senede Suriyelilerin geri dönme isteklerinin/eğilimlerinin belirgin biçimde azaldığını göstermektedir.
- ▶ **Suriyelilerin gelecek planlamaları her geçen gün Suriye'deki gelişmelerden bağımsızlaşmaktadır.** Suriye'de kısa zamanda çözüm bulunsa bile, bunun Türkiye'deki Suriyelilerin dönme eğilimine etkisinin sınırlı kalacağı anlaşılmaktadır.
- ▶ SB araştırması Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki endişeleri ve şikayetlerinin bir bölümünün **eksik ve yanlış bilgilerden, bir bölümünün ise algılardan** kaynaklandığını ortaya koymaktadır. **Türk toplumuna yönelik güvenilir ve sürekli bir iletişim stratejisi ihtiyacını** kendini hissettirdiği bu durum, toplumsal uyum için de önemli bir engel olarak gözlenmektedir.
- ▶ Türkiye'deki Suriyelilerin hayatlarını nasıl idame ettirdikleri konusunda Türk toplumunun görüşü, algıların ve bilgilenmede yaşanan sorunların ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Türk toplumuna göre Suriyeliler geçimlerini **Türk devletinin yardımlarıyla (%84,5) ya da "dilenerek"** sağlamaktadırlar. Oysa istisnalar ve 1.5 milyon Suriyelinin aldığı ayda 120 TL'lik SUY yardımı dışında sürekli, düzenli bir gelir kaynağı olmayan Suriyeliler çalışarak hayatlarını idame ettirmektedirler.
- ▶ Genelde kitlesel insani hareketlerde toplumdaki ilk endişe, **ucuz iş gücü karşısında yerel toplumun çalışanlarının işlerini kaybetmesi** endişesidir. Ancak SB araştırması dikkat çekici bir biçimde Türk toplumunda bu bağlamdaki kaygının çok önemsenmediğini ortaya koymaktadır. 9 yıllık tecrübe, Suriyelilerden kaynaklı iş kaybının oldukça sınırlı kaldığını göstermektedir.
- ▶ **Her ne kadar Suriyeliler de Ocak 2016'dan bu yana çalışma izni alma hakkın sahip olsalar da genelde kayıtdışı çalıştıkları anlaşılmaktadır.** Türk ekonomisinin en önemli yapısal sorunlarından olan **kayıt dışılığın**, bir taraftan Suriyelilerin sıklıkla ifade ettiği gibi **güvencesiz ve zor koşullarda, az ücretle çalışma durumu** yarattığı, ama öte taraftan da **Suriyelilerin kendi ayakları üzerinde durmasında** ve Türk devletinden mali destek almaksızın yaşamlarını sürdürmelerine imkan sağladığı ve 8 yıllık süreçte **sosyal gerginliklerin sınırlı kalmasında etkili bir faktör olduğu anlaşılmaktadır.**
- ▶ 12 yaş üstündeki Suriyelilerin SB-2017'de % **38,7**, SB-2019'da ise % **37,9'u hayatlarını çalışarak idame ettikleri anlaşılmaktadır.** ILO'nun çalışması ile de uyumlu biçimde SB bulguları da Türkiye'de 1 milyon civarında çalışan Suriyeli olduğunu ortaya koymaktadır. Çoğunlukla kayıt dışı ekonomide kendilerine yer bulan **Suriyeliler içinde sürekli ve düzenli işlerde aylık maaşla çalışanların oranı**

SB-2019-TABLO: Türkiye'deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyor? (Çoklu yanıt)

Sıra No.		SB-2017		SB-2019	
		#	%	#	%
1	Türk Devletinin yardımı ile	1.801	86,2	1.918	84,5
2	Dilenerek	1.359	65,1	1.231	54,2
3	Çalışarak	1.040	49,8	1.155	50,9
4	Hayırseverlerin desteği ile	666	31,9	478	21,0
5	STK'ların (dernek-vakıf vb) desteği ile	170	8,1	218	9,6
6	Yabancı kuruluşların/devletlerin desteği ile	101	4,8	181	8,0
7	Diğer	-	-	22	1,0
	Fikrim yok/cevap yok	19	0,9	31	1,4

SB-2019-TABLO: Ailenizin geçimini sağlayabilmek için son 12 ayda herhangi bir kurum veya kişiden yardım aldınız mı?

	SB-2017		SB-2019	
	#	%	#	%
Evet	195	22,0	515	36,3
Hayır	684	77,1	896	63,2
Fikrim yok /cevap yok	8	0,9	7	0,5
Toplam	887	100,0	1.418	100,0

SB-2019-TABLO SB-2019 SURİYELİLER ÇALIŞMA DURUMU PROFİLİ

Görüşülen kişilerin herhangi bir gelir getirici işte çalışma durumu (18 + yaş)				Hanedeki kişilerin herhangi bir gelir getirici işte çalışma durumu (12+ yaş)			
Sıra No.		#	%	Sıra No.		#	%
1	Çalışıyor	774	54,6	1	Çalışıyor	1.648	37,9
2	Ev kadını	426	30,0	2	Ev kadını	1.420	32,7
3	İşsiz	121	8,5	3	Öğrenci	635	14,6
4	Çalışma engelli/özürlü veya yaşlı	62	4,4	4	İşsiz	451	10,4
5	Öğrenci	32	2,3	5	Çalışma engelli/özürlü veya yaşlı	182	4,2
6	Emekli	3	0,2	6	Emekli	7	0,2
Toplam		1.418	100,0	Toplam		4.343	100,0

- da %50,2 olarak görünmektedir. **Yevmiyeli (gündelik) çalışan Suriyeli oranı %33,6, kendi hesabına çalışan ya da işveren olanların oranı ise %13,7** olarak görünmektedir. Bu durum aslında **ekonomik uyum sürecinin** ciddi bir biçimde ilerlediğini ortaya koymaktadır.
- ▶ Türk toplumunun Suriyelileri tanımlamasında **olumsuz kavramların** ön plana çıktığı gözlenmektedir. SB-2014 ve SB-2017 araştırmalarında “Türkiye’deki Suriyelileri nasıl tanımlarsınız” sorusuna öncelikle “Zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlardır” diyen Türk katılımcılar, SB-2019’da bu seçeneği dördüncü sıraya indirmiş ve ilk sıraya “Bize ileride çok sorun açacak tehlikeli insanlardır” seçeneğini yerleştirmiştir.
- ▶ Aradan geçen dokuz yıl sonrasında Türk katılımcıların neredeyse %80’i Suriyelilerin en az yarısının Türkiye’de kalacağından emindir. Ancak “burada kalıcı olacaklar” görüşü beyan edilmesine rağmen, **birlikte yaşam iradesinin son derece zayıf olduğu, yani Türk toplumunda Suriyeliler konusunda “gönülsüz bir kabullenme” - olduğu** söylenebilir.
- ▶ Türk toplumuna ve Suriyelilere benzer formatta yöneltilen “uyum” soruları ciddi bir ayrışmayı ortaya koymakta, uyum konusunun aslında ne kadar duygusal ve subjektif husus olduğunu da göstermektedir. Türk toplumuna “Suriyeliler Türk toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?” sorusu yöneltildiğinde sadece %13,2’si Suriyelilerin Türk toplumuna

SB-2019-TABLO: Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesi konusundaki görüşünüz nedir?

Sıra No.		SB-2017		SB-2019	
		#	%	#	%
1	Hiçbiri geri dönmez	793	38,0	1.106	48,7
2	Bir kısmı dönse bile büyük bölümü Türkiye’de kalır	679	32,5	674	29,7
3	Yarısı döner, yarısı ise Türkiye’de kalır	238	11,4	203	8,9
4	Çoğunluğu geri döner, yarısından azı Türkiye’de kalır	189	9,0	145	6,4
5	Tamamına yakını geri döner, çok azı Türkiye’de kalır	141	6,7	63	2,8
6	Tamamı geri döner	-	-	42	1,8
	Fikrim yok/cevap yok	49	2,4	38	1,7
	Toplam	2.089	100,0	2.271	100,0

SB-2019-TABLO: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)

“Suriyelilerle huzur içinde bir arada yaşayabiliriz”									
	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	KATILMIYORUM	Ne katılıyor, ne katılmıyorum	Katılıyorum	Çok katılıyorum	KATILYORUM	Fikrim yok/cevap yok	PUAN (5 üzerinden)
SB-2017	70,8	11,8	82,6	7,0	7,7	0,9	8,6	1,8	1,9
SB-2019	46,5	28,5	75,0	11,8	10,3	1,1	11,4	1,8	1,5

“bütünüyle” ya da “büyük ölçüde” uyum sağladı-
ğı cevabını vermektedir. Aynı soru Suriyelilere
sorulduğunda ise, **Suriyelilerin %51,6’sı
Suriyelilerin Türk toplumuna “bütünüyle” veya
“büyük ölçüde” uyum sağladığına inanmaktadır.**

SB-2019-TABLO: Suriyeliler Türk Toplumuna/
Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?

T.C. VATANDAŞLARI	#	%
Bütünüyle	52	2,3
Büyük ölçüde	248	10,9
Kısmen	452	19,9
Çok az	413	18,2
Hiç	1050	46,2
Fikrim yok/cevap yok	56	2,5
Toplam	2271	100,0

SB-2019-TABLO: Suriyeliler Türk Toplumuna/
Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?

SURİYELİLER	#	%
Bütünüyle sağladı	119	8,4
Büyük ölçüde sağladı	613	43,2
Kısmen sağladı	523	36,9
Çok az sağladı	95	6,7
Hiç uyum sağlayamadı	25	1,8
Fikrim yok/cevap yok	43	3,0
Toplam	1418	100,0

► SB araştırmasında **“Türkiye’nin en önemli 10 sorunu içinde Suriyeliler konusu sizce kaçınıcı öncelikli konudur?”** sorusuna alınan cevapta, Suriyeliler konusunu **Türkiye’nin ilk üç önemli sorunu olarak görenlerin toplam oranı %60’ın üzerinde** olarak tespit edilmiştir.

► **Suriyelilere siyasal haklar verilmesine karşı Türk toplumunda ciddi bir itiraz olduğu** açık biçimde görülmektedir. **“Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?”** sorusuna SB-2017’de %75,8, SB-2019’da ise % 76,5 oranında **“hiçbiri vatandaşlığına alınmamalı”** cevabı alınmıştır.

► Suriyelilerin Türkiye’de **“çalışma koşulları”, “iletişim”, “barınma”, “gıda”, “ayrımcılık”, “sağlık”, “eğitim”** alanlarında ne ölçüde sorun yaşadıklarına dair sorulara gelen cevaplar, SB-2017’ye göre SB-2019’da daha olumlu bir tabloya işaret etmektedir. Yani **Suriyelilerin Türkiye’deki sorunlarının azaldığı, memnuniyetlerinin ise arttığını görülmektedir. Yedi sorun alanı içinde “ayrımcılık” konusunun oldukça geri planda kalması (5. Sırada)**, ayrımcılığı sorun olarak görenlerin toplam oranının %21,1, sorun olarak görmeyenlerin oranın ise %61,8 olması **iyimserlik için önemli bir kapı aralamaktadır.**

SB-2019-TABLO: Türkiye’deki Suriyelilerin durumu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (Puan)

	SB-2017	SB-2019
Suriyeliler vatandaşlık almak istiyor	3,5	3,4
Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor	3,0	3,2
Suriyeliler Türkiye’de kalmak istiyor	2,7	3,1
Suriyeliler Türkiye’de mutlu	2,7	3,0
Suriyeliler başka bir ülkeye gitmek istiyor	2,6	2,8
Suriyeliler emeklerinin karşılığını alıyor	2,2	2,6
Suriyeliler kolaylıkla çalışıyor	2,2	2,6
Türkler Suriyelileri sömürüyor	2,8	2,3
Suriyeliler Türkiye’de dışlanıyor	2,5	2,3
Suriyeliler Türkleri sevmiyor	2,3	2,0

■ 0-2,99 ■ 3,0-5,0

- Türk toplumundaki tepkilere rağmen Suriyelilerin Türkiye'deki yaşamları bağlamında ortaya koydukları olumlu tablo, Türk toplumunun endişeli olsa da bu endişeyi dışa yansıtmaması ve/ya da kendi içine kapanmış Suriyelilerin, Türk toplumundan gelen eleştiri ve endişelerden habersiz olmasıyla da ilişkilendirilebilir.
- **Suriyelilerin Türkiye'de en fazla sorun yaşadıkları ve şikâyetçi oldukları alan "çalışma koşulları"dır (%36,2).** SB-2017'de olduğu gibi SB-2019'da da **Suriyelilerin Türkiye'de en çok memnun oldukları alan "sağlık hizmetleri"dır.** Ancak bütün alanında, "sorun yok" diyenlerin

oranının "sorun var" diyenlerden oransal olarak **daha fazla olması** ve her alandaki değerlendirilmenin "olumlu" yönde gelişmesi dikkat çekicidir.

- SB-2019 çalışmasında Türkiye'deki **Suriyelilerin gelecek/kalıcılık perspektifleri** konusunda fikir verecek bazı önermeler geliştirilmiştir. Suriyeliler "Suriyeliler Türkiye'de kalmak istiyor?" önermesine %54 (%48,1 "katılıyorum", %5,9 "çok katılıyorum") destek verirken, hiç katılmıyorum ve katılmıyorum toplamı %8'de kalmaktadır.

SB-2019-TABLO: Genel olarak, Suriye'ye dönmek konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin tutumunuzu daha iyi açıklar?¹⁴⁵

	SB-2017		SB-2019	
	#	%	#	%
Suriye'ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum	148	16,7	735	51,8
Suriye'de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşursa öneririm	529	59,6	429	30,3
Suriye'de savaş biterse, bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşmasa da öneririm	114	12,9	78	5,5
Suriye'de güvenli bölge oluşursa öneririm	-	-	83	5,9
Suriye'de savaş devam etse bile öneririm	19	2,1	3	0,2
Fikrim yok/bilmiyorum	46	5,2	64	4,5
Cevap yok	31	3,5	26	1,8
Toplam	887	100,0	1418	100,0

SB-2019-TABLO: Türkiye'de nasıl bir statüde olmak isterdiniz?

Sıra No.		SB-2017*		SB-2019	
		#	%	#	%
1	Hem Suriye, hem T.C. olmak üzere çifte vatandaş olmak	376	61,8	818	57,7
2	Sadece Türk vatandaşı olmak	51	8,4	320	22,6
3	Mülteci statüsünde olmak/geçici koruma statüsünde olmak	95	15,6	140	9,9
4	Şimdi nasılsam o şekilde olmak	35	5,8	45	3,2
5	Uzun süreli/süresiz oturma izni almak	21	3,5	9	0,6
6	Çalışma izni almak	13	2,1	-	-
	Cevap yok	17	2,8	86	6,0
	Toplam	608	100,0	1418	100,0

► Suriyeliler içinde **vatandaşlığa** olumlu bakanların oranının SB-2017'de ve SB-2019'da son derece yüksek olduğu açık bir biçimde görülmektedir. Suriyelilere sorulan **"Suriyeliler vatandaşlık almak istiyor"** önermesine "katılanların" ve "kesinlikle katılanların" oranı 2017'de %65,6, 2019'da küçük bir azalma ile %63,4 olmuştur. Ancak bu önermeye karşı çıkanların oranı ise 2017'de %12,4'ten 2019'da %5,7'e düşmüştür. Türkiye'deki Suriyelilerin %57,7'si çifte vatandaş olmak, %22,6'sı sadece T.C. vatandaşı olmak istemektedir. Yani **T.C. vatandaşlığı talep eden Suriyelilerin toplam oranının %78,3 olduğu söylenebilir.**

► Suriyelilerin Türkiye'deki yaşamlarından "ne kadar **mutlu** oldukları" konusunda bazı ipuçlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Buna göre SB-2017'de **"Suriyeliler Türkiye'de mutlu"** önermesine "katılıyorum" ve "çok katılıyorum" şeklinde cevap veren Suriyelilerin toplam oranı %33,7 iken, bu oran SB-2019'da %48,1'e yükselmiştir. SB-2017'de önermeye "katılmayan" ve "hiç katılmayanların" oranı toplamda %21,9 iken bu oran SB-2019'da %16,4'e düşmüştür. Yani iki yönde de Türkiye'deki Suriyelilerin kendi toplumlarının daha da mutlu olduklarına inandıkları ve bunun artış eğiliminde olduğu görüntüsü ortaya çıkmaktadır.

► Türkiye'deki Suriyelilerin, Türk devletinin sunduğu 5 temel alandaki (sağlık, eğitim, barınma, gıda ve parasal/mali hizmet ve yardımları "yeterli", "çok yeterli" diyenlerin toplamı dikkate alındığında SB-2017'de ortalamada (kamp dışı) %28,62 gibi bir memnuniyet ile karşılanmışken, bu oran SB-2019'da %34,96'ya yükselmiştir. SB-2017'de %72, SB-2019'da ise %71,8 ile en yüksek memnuniyetin "sağlık" alanında olduğu görülmektedir.

► **Türkiye'deki Suriyelilerin geri dönmeyi planlamamasının** nedenlerine bakmak da oldukça açıklayıcıdır. Çoklu yanıt sistemi ile "Suriye'ye geri dönmeyi planlamamanızın en önemli 3 sebebini belirtiniz" denildiğinde ilk sırayı "güvenli bir yer olmadığı için" (%42,9) cevabı almaktadır. İkinci sırada yine çok benzer bir seçenek olan "savaş devam ettiği için" %31,2 ile gelmektedir. **Yani en güçlü geri dönmeme gerekçesi açık ara güvenlidir.** Aynı bağlam içinde Suriyelilere sorulan "Hangi koşullar sağlanırsa geri dönmeyi düşünürsünüz" sorusuna (çoklu yanıt) verilen en güçlü cevap "savaş biterse" (%31,6)dir. Bunu "Suriye güvenli bir ülke olduğunda" (%21,3), "Güvenli bölge olursa" (%10,2), "Orada iş bulursam giderim" (% 5,3) "Mevcut yönetim giderse/istikrar olursa" (%7,5), "evim olursa" (%4,5) izlemektedir.

► Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin üçüncü bir ülkeye gitme eğilimleri "Türkiye ve Suriye dışında başka bir ülkeye gitmek ve oraya yerleşmek ister miydiniz?" sorusu ile test edilmiştir. Çoklu yanıt imkanı verilen cevapların **ilk sırasında %58,6 ile "Hiçbir şekilde gitmeyi düşünmem"** cevabı alınmıştır. Ancak bu seçeneğe ilgi SB-2017'e göre azalmıştır (%65,8). Yani diğer seçeneklerde ortaya çıkan uygun koşulların olması halinde üçüncü ülkeye gitme fikrinde artış söz konusudur. Bütün seçenekler, davet gelmesi yani legal imkan yaratılması halinde gitmek isteyenlerin oranının yükseldiğini göstermektedir.

► Suriyelilere üç farklı aktör bağlamında "Kendiniz, aileniz ve diğer Suriyeliler için Türkiye'de bir gelecek olduğuna inanıyor musunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Ortaya çıkan tablo, Suriyelilerin %60'ının kendileri ve aileleri için Türkiye'de bir gelecek olduğuna inandıklarını göstermektedir.

Türkiye'deki Suriyelilerin Türk toplumunun onlara yaklaşımını nasıl gördüğü, algıladığı bu bağlamda son derece değerlidir. Suriyelilere yöneltilen ve "çoklu cevap" sistemi ile cevaplanması istenilen "Sizce Türk toplumu Suriyelilere nasıl davranıyor?" sorusuna verilen cevaplar genel olarak Suriyelilerin Türk toplumundan yüksek derecedeki memnuniyetini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, SB çalışmasında Türk toplumunun Suriyelilere yönelik ortaya koyduğu tepkilerin, endişelerin ve hatta reddiyenin, Suriyelilere bir biçimde "ulaşamadığını" da göstermektedir. Yani Türk toplumu rahatsız olsa da bunu güçlü bir biçimde Suriyelilere yönlendirmemekte, yine de çatışmasız ortak bir yaşam için alan sağladığı görünmektedir. Aslında bu bulgu Türk toplumundaki nüfusunun % 5'ine yaklaşan üç buçuk milyonu aşan sayıdaki Suriyeliye yönelik genel toplumsal kabulün bir biçimde varlığını sürdürdüğünün güçlü bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte Suriyelilerin kendi toplum ağları içinde yaşamasının getirdiği bir "habersizlik" ya da "ilgisizlik" de yani bir biçimde "get-tolaşma" etkisinin de Türk toplumunun söylemsel rahatsızlığının farkında olunmasına engel olduğu söylenebilir.

Toplumsal kabulün sürdürülebilirliği, hem toplumsal alanda (Türk toplumu ve Suriyeliler bakımından) hem de kamu kurumları bakımından çaba gerektirmektedir. Karşılıklı bu algı ve pozisyonların son derece kırılğan olduğu, önemli sosyal, ekonomik, siyasal gelişmelerin etkisi ile kısa zaman içinde var olan olumlu tablodan sıyrılabileceği de unutulmamalıdır.

- Dün ne yaptın?

Bütün gün çalıştım.

Alışveriş yapmadın mı?

Yapmadım, alışverişim yoktu.

Kim yoktu?

Oraya gitmedim.

Kim, ama Veli

Oraya gitmedin?

Oraya korkuyorum.

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

Oraya korkuyorum?

6. Doktor - Niçin önce gel.....?

Atilla - Çünkü tatile git.....?

Doktor - İlaç al.....?

Atilla - Bir ilaç kullan.....?

7. Murat - Kediler nerede?

Leyla - Bahçede.

Murat - Yemek ye.....?

Leyla - Evet, yemek ver.....?

8. Ali - Pardon, gazeteyi

Veli - Oku.....?

Ali - Oku....., buyurun!

- Ben de oku....., ama

bir habere tekrar bakmak

istiyorum.

Dilek - Alo, Tuncay, Annemler

gel.....?

Tuncay - Yok, hâlâ gel.....?

- Ara.....?

- Telefon et....., iki saat

sonra geliyorlar.

- Ben ne yap.....?

- Ben ne yap.....?

- Ben ne yap.....?

- Ben ne yap.....?

- Ben ne yap.....?

- Ben ne yap.....?

- Ben ne yap.....?

- Ben ne yap.....?

- Ben ne yap.....?

- Ben ne yap.....?

5. M

Ayl

Met

SB-2019 **Politika Önerileri**

SURİYELİLER BAROMETRESİ 2019

3

Suriyeliler Barometresi çalışması, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar konusunda hem Türk toplumu hem de Suriyelilerin görüş, düşünce, beklenti ve algılarını bilimsel çerçevede tespit etmeye çalışmıştır. SB araştırma ekibi, araştırmadan elde edilen bulgular, dünyada ve Türkiye'de yaşanan tecrübeler ve öngörüler çerçevesinde aşağıdaki politika önerileri geliştirmiştir. Bu bağlamda sadece araştırma ekibinin görüşlerini yansıtan politika önerilerinin sunulmasındaki amaç, "sosyal şok"un travmatikleşmesini ve kronikleşmesini, böylece toplumsal kopuş ve gerilimlere dönüşmesini engellemek, huzurlu ve onurlu bir ortak yaşam için çerçeve çizmektir. Burada temelde önerilen "uyum" ise hiyerarşik ya da ideolojik bir söylemden bağımsız biçimde hak ve birey temelli yaklaşımla "huzur ve barış içinde, onurlu bir yaşam" anlamında kullanılmaktadır.

SB-2019 çalışmasının ortaya çıkardığı bulguların hareketle, farklı alanlarda politika önerileri şu şekilde özetlenebilir:

- ▶ **"Geçicilik-kalıcılık" tartışması yerine yeni sosyolojik gerçekliğe konsantre olmak gerekmektedir:** Türkiye'ye Nisan 2011'de gelen ve başlangıçta konunun bütün tarafları için "geçicilik" olarak tanımlanan durum zaman içinde ciddi bir sosyolojik değişime uğramıştır. Sayıları 3,5 milyonu aşan ve Türkiye'nin her yerinde ve genel olarak kentsel alanlarda yaşayan, kendi hayatlarını kuran ve ülkelerinden umutlarını kesen **Suriyeliler konusundaki politikanın, Suriye'deki gelişmelerden bağımsız biçimde gözden geçirilmesi gerekmektedir. Sürecin evrildiği hal, sosyal, siyasal ve ekonomik maliyetlerin "geçicilik" ve "sorun çözüme" üzerine bina edilen kısa vadeli değil, ancak "orta ve "uzun" vadeli politika ve planlamalar ile azaltılabileceğini göstermektedir.**
- ▶ **Kırılgan ve azalma eğilimindeki toplumsal kabul güçlendirilmelidir:** Türk toplumunun endişelerini göz ardı etmeksizin, kabul düzeyinin sürdürülebilir kılınmasına özen gösterilmelidir. Huzur içinde **bir arada yaşam konusundaki politikaların güçlendirilmesi, çeşitlendirilmesi ama en önemlisi bu politikaların sadece Suriyelileri değil, Türk toplumunu da kapsayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir.**
- ▶ **"Kültürel yakınlık" başlangıçta dayanışma için önemli bir rol oynasa da süre uzadığında belirleyici olan sayısal büyüklük olmaktadır:** Her ne kadar Türk toplumu ile Suriyeliler arasında dini ve kültürel yakınlık bir gerçeklik olsa da toplumun bu konudaki algısı sayısal büyüklüklere bağlı olarak değişebilmektedir. Bu nedenle kültürel yakınlık üzerine uyum politikalarının inşa edilmesi hem gerçekçi olmayabilir hem de bu duygusal açıklama her iki toplum için de tatmin edici olmayabilir. **Suriyeliler konusundaki uyum politikaları hak, hukuk ve birey temelli geliştirilmeli, ülkenin kapasitesi ve sonradan gelenlerin özellikleri dikkate alınmalıdır.**
- ▶ Sayıları 3,5 milyonu aşan Türkiye'deki **Suriyeliler için Suriye'deki ve Türkiye'deki gelişmeler dikkate alarak, orta-uzun vadeli, dinamik ve çok seçenekli modeller geliştirilmelidir.**
- ▶ **Kapsamlı ve gerçek verilere dayalı bir iletişim stratejisi geliştirilmelidir:** SB çalışmaları, Türk toplumundaki Suriyelilere yönelik olumsuz görüşlerin çok büyük bölümünde yanlış ya da eksik bilgilendirme kaynaklı olduğunu ortaya koymaktadır. Türk toplumunun ve Suriyelilerin süreç hakkında gerçekçi, güvenilir ve düzenli olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir. **İşleyen ve gerçek verilere dayalı bir iletişim stratejisi, çok hızla ve çoğunlukla da sosyal medya üzerinden yayılan dedikoduların azaltılmasını da sağlayacaktır. İletişim stratejisinin konuyla ilgili bir şeffaflığa da imkan sağlaması önemsenmelidir.**
- ▶ **Uyum politikaları risklidir, kalıcılığı özendirir, ama kalıcılık güçlü bir seçenek ise ertelemek risk yaratır:** Göçmen ve özellikle de mülteciler konusunda buldukları ülkelerde uyum politikaları uygulamak genelde durumun belirsizliği ve daha da önemlisi "kalıcılığı özendirmesi" gerekçesi ile çok tercih edilmemektedir. SB çalışmasında da olduğu gibi konuyla ilgili araştırma, analiz ve gelişmeler milyonlarca Suriyelinin Türkiye'de sürekli kalacağına dair güçlü emareler sunuyorsa, bu zorunluluktan kaynaklı ortak yaşamın onurlu ve huzur içinde gerçekleşmesi, ileride yaşanacak pek çok toplumsal ve siyasal sorunun önlenmesi için uyum politikaları bir tercih değil, zorunluluktur.

- **Hangi uyum modeli, hangi aktör-ler?:** Uyum konusu son derece karmaşıktır ve ilkelerden söz edilse de her yerde geçerli bir modelden söz etmek mümkün değildir. Uyum konusunda temelde üç aktör olduğu bilinmektedir: Birincisi devlet, ikincisi ev sahibi-yerel toplum ve üçüncüsü ise “sonradan gelenler”dir. Her biri farklı rol ve yükümlülüklerle sahiptir. Devletinin süreç içindeki rolü daha çok statü belirleme, stratejik kararı alma ve kamusal alandaki süreç yönetimidir. Ancak devlet yol belirlese ve stratejisini uygulasa da uyum süreci temelde toplumlar arasında gerçekleşmektedir. Bu bakımdan özellikle yerel toplum ikna olmadıkça ve belirli bir düzeyde kabul ortaya koymaz ise uyum devletin tek başına inisiyatifi ile gerçekleşemez. Bu bağlamda Türkiye’nin kapasitesi, tecrübesi ve ihtiyaçlar çerçevesinde, hak ve huzur temelli bir uyum politikası geliştirmesi gerekmektedir.
- **Yerel uyum süreçleri güçlendirilmelidir:** “Afet yerel ise çözümü de yerel dedir” sözünden hareketle, uyum süreçlerinin yerel uyum merkezli yürütülmesi gerekmektedir. Başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlere sadece yasal alan açmak, inisiyatif vermek değil, aynı zamanda sınırları içinde yaşayan her türlü yabancı kişi için de mali destek aktarılması gerekmektedir. Yetkinin verilip kaynağın verilmesi sosyal uyum için ciddi bir risk yaratabilir.
- **Türkiye’nin süreç yönetiminde kısa vadeli “projeler” anlayışından uzun vadeli ve “strateji” zemininde yürüyen bir süreç yönetimine geçmesi gerekmektedir:** Türkiye’nin Suriyeliler konusunda bir strateji geliştirmesi, sürecin dinamikliği, kurumsal kapasitedeki eksiklikler ve farklı dış faktörlerin etkisi ile zaman almıştır. Ancak eğer uzun vadeli ve merkezinde Suriyelilerin büyük bölümünün Türkiye’de kalacağı öngörüsüne göre bir strateji belgesi hazırlanacak ise bu konuda çoğulculuk ve şeffaflık önemsenmelidir. **Türkiye’nin kendi öncelikleri ve kapasitesi çerçevesinde geliştireceği stratejisi, dış kaynakların da bu strateji içinde değerlendirilmesinin yolunu açacaktır. Böylece birbirinden kopuk “projeler” karmaşasından çıkılarak, genel strateji ile çerçevesi çizilen projelerle hem daha çok kaynağın çekilmesi hem de kaynakların verimli kullanılması imkanı sağlanacaktır. Yani “projelerin egemen olduğu kısa vadeli çözümler öngören projeler” yerine, “stratejinin çerçevesini çizdiği alanda uygulanan projeler” dönemine geçilmesi gerekmektedir.**
- **“Kalkınmacı yaklaşım” yol gösterici olmalıdır:** Arzu edilse de edilmese de **yaşanması ihtimali güçlü görünen ortak yaşamın** kalkınmacı bir yaklaşımla toplumun her kesimine katkı verecek şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Sığınmacı ve göçmenlerin ülkede –planlanarak ya da planlanmadan- yerleşik hale gelmeleri halinde, sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde politikaların geliştirilmesi önem taşımaktadır. Her bireyin kendisiyle beraber bir kapasite de getirdiği unutulmamalıdır.
- **Yeniden yerleştirme artık çok zor görünmektedir, büyük sayılardaki nüfus hareketlerinden kaçınılmalıdır:** Türkiye’ye gelen Suriyeliler için hem “geçicilik” beklentisi, hem de milyonları aşan sayısal büyüklükler nedeni ile bir yerleştirme planlaması yapılamamıştır. Aradan geçen uzun süre ve diğer riskler bakımından artık bir yerleşim politikası yapılmasını imkanı sosyal olarak da politik olarak da ortadan kalmış görünmektedir. Bu tür bir yeniden yerleştirme planlamasının uygulanma imkanı şüpheli, gerekliliği tartışmalıdır. Öte taraftan Suriyelilerin kendi önceliklerine göre verdikleri kişisel kararlarla gerçekleşen doğal yerleşim, her ne kadar iller, ilçeler arasında dengesiz olsa da, Suriyeliler için iş bulma, dayanışma ağlarına yakın olma, daha iyi hizmet alabilme ve kendilerini güvende hissetme imkanları yaratmıştır. Türkiye’deki Suriyelilerin hayatlarından memnuniyetlerinde bu doğal yerleşimin payının büyük olduğu söylenebilir.
- **Suriyelilerin seyahat sınırları konusu gerekliliği ve uygulanabilirliği bakımından gözden geçirilmelidir:** Türkiye’deki Suriyeliler için bir yerleştirme planlaması yapılmamıştır. Her ne kadar, Suriyelilerin hala devam eden kayıtları sonrasında, kayıt yaptıkları illerden ayrılmamaları kuralı uygulanmaya çalışılsa da Suriyelilerin mobilitesi de engellenememiştir. **Sayıların büyüklüğü ve kontrolün zorluğu bir yana, yaşanan tecrübe seyahat kısıtlılığının uygulanmasının hem çok zor olduğu hem de gerekliliğinin**

anlamını yitirdiğini göstermektedir. Suriyelilerin seyahat kısıtlılığının mutlaka yeniden düzenlenmesi ihtiyacı olduğu açıktır.

► **Sosyal Uyum Yardımı (SUY/ESSN)'in "kalkınma" öncelikli olarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir:** AB tarafından maliyeti karşılanan SUY/ESSN programına son iki senede 1 milyar avro civarında kaynak aktarılmış ve 1.5 milyonu Suriyeli olmak üzere 1.7 milyon sığınmacıya ulaşılmıştır. Bu yardım kişi başına ayda 120 TL olsa da sığınmacılar için son derece önemlidir. Bu yardımlar aynı zamanda yerel ekonomiye de kaynak olmaktadır. Ancak hem kaynağın sürekliliği hem de işlevi bakımından SUY programı yeniden gözden geçirilmesi ve **SUY için kullanılan kaynağın daha çok yerel ekonomileri dikkate alarak kalkınma/yatırım çalışmalarına dönüştürülmesi, orta ve uzun vadeli politikalara yönlendirilmesi gerekmektedir.**

► **Belediyeler (yerel yönetimler) için dış kaynaklı mali destek programları geliştirilmelidir:** Türkiye'de başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlerin uluslararası koruma altındakiler için yapacakları faaliyetlere yönelik bir kaynak sahibi olmadıkları bilinmektedir. Yerel uyum süreçlerinin güçlendirilmesi ve sosyal uyumun bozulmaması için Türkiye ile Avrupa Birliği arasında yapılacak bir ilave anlaşma ile belediyelere sınırları içinde kayıtlı olan sadece Suriyeli değil, uluslararası koruma başvuru ya da statü sahibini de dikkate alan proje bazlı destek programları üretilmelidir. Bu konuda SUY modeli dikkate alınabilir ve adı yine Belediye Sosyal Uyum Yardımı (örneğin "BEL-SUY") olan ve örneğin mülteci başına ayda 10 avro, bir kaynak aktararak belediyelerin sığınmacılara proje bazlı ve denetimli hizmet vermelerinin kaynağı hazırlanabilir. Bu tür bir kaynak aktarımı hem yerel uyum süreçlerindeki kaynak ihtiyacının karşılanması, hem "bize gelen kaynak sığınmacılar için kullanılıyor, mağdur oluyoruz" türündeki şikâyetlerin ve bunun siyaset üzerine yaptığı baskının hafifletilmesi, hem de toplumsal uyum bakımından da son derece önemlidir.

► **Kamu kurumlarının Türk toplumuna verdiği hizmetlerde Suriyelilerden kaynaklanabilecek kötüleşmenin önüne geçilmeli, fiziki ve insani kapasite güçlendirilmelidir:** Kamu

kurumlarında ve hizmetlerde özellikle de sağlık, eğitim ve belediye hizmetlerinde yeni ihtiyaç çerçevesinde kapasite artışı gerçekleştirmek, sürecin yönetiminde de sosyal uyumda da son derece önemlidir. Toplumun daha önce yaşadığı standartların gerisine gitmesine itiraz etmesi gayet anlaşılır bir durumdur. Bu bağlamda dile gelen itirazların göz ardı edilmesi ya da daha kötüsü "Suriyeli karşıtlığı", "ırkçılık", "nefret söylemi" şekilde etiketlenmesi, sosyal uyum sürecini daha da zorlaştırabilir.

► **Kamu kurumları sağlıklı veri toplamalı ve bu verileri mümkün olduğunca kullanımına sunmalıdır:** Türkiye'de Suriyeliler konusunda hem konu uzmanlarının, STK'ların hem de yerel yönetim birimlerinin sıklıkla dile getirdiği sorunlardan birisi veri eksikliği ya da var olan verinin paylaşılmasındaki kısıtlardır. Süreç yönetiminde ve politika üretmede, özellikle de yerel uyum süreçlerinde sağlıklı verilerin üretilmesi ve paylaşılması konunun bütün taraflarına katkı sağlayacaktır.

► **Suriyeliler politika yapım ve sosyal uyum süreçlerine etkin biçimlerde dahil edilmelidir:** Türkiye'deki Suriyeliler, Türkiye nüfusunun % 4'ünü aşan bir sayıya ulaşmış, Türkiye'de ortalamada 5 yıl civarında da bir yaşam tecrübeleri olmuştur. Zorunlu da olsa ortak bir yaşama doğru gidiliyorsa ve bu bağlamda uyum politikaları geliştirilecekse, ülkedeki Suriyelilerin politika yapım süreçlerine etkin katılımı son derece büyük önem taşımaktadır. Bu konuda Türkiye'de bulunan Suriyeli akademisyenler, üniversite öğrencileri, STK temsilcileri önemli rol oynama potansiyeline sahiptir.

► **Suriyeli üniversite öğrencileri uyum sürecinin stratejik aktörleri olarak değerlendirilmelidir:** Suriyeliler içinde özel bir grup olan **Türk üniversitelerindeki 33 bini aşkın öğrenci ve mezunlar stratejik çözüm ortakları olarak tanımlanmalı** ve bu kitlenin Suriyeliler ile Türk toplumu arasındaki iletişimi ve etkileşimi güçlendirmesine imkan sağlanmalıdır. **Üniversite öğrencilerinin rol modeller, sosyal köprüler olarak uyum süreçlerinde önemli bir rol üstlenmesi son derece değerli katkı verecektir.**

- ▶ **Çok amaçlı toplum merkezleri geliştirilmelidir:** Çok amaçlı **toplum merkezlerinin** sayısı ve nitelikleri artırılmalı, buralarda hem eğitim ve istihdam alanında çalışmalar için bilgilendirme ve yönlendirmeler yapılmalı hem de hukuki haklar ve sosyal uyum konusunda destek verilmelidir. Merkezlerin mümkün olduğunca yerel halk ile Suriyelilerin birlikte hizmet aldıkları yerler şeklinde tasarlanması ve proje uygulamalarının da sosyal uyum amaçlı yapılması öncelik olmalıdır.
- ▶ **Suriyeli kadınların kendini geliştirmeleri ve süreçlerde aktif rol üstlenmeleri sağlanmalıdır:** Türkiye'deki Suriyelilerin % 45'i kadınlardan oluşmaktadır. Suriyeli kadınlar, sorunun sadece şahsi değil, aynı zamanda aile boyutunda da temel muhataplardır. Bu nedenle zorunlu okul çağındaki kız çocukların okullaşması, yetişkin kadınların ise okur-yazarlık, dil öğrenimi, meslek öğrenimi, girişimcilik vb. konularda güçlendirilmesi, hem kendilerini geliştirmeleri hem de kendi toplumlarına katkı vermeleri bakımından son derece önemlidir.
- ▶ **Tarım ve hayvancılık sektörü Suriyeliler için istihdam yaratmada imkan sağlayabilir:** Türkiye'deki Suriyelilerin çok büyük bölümü hizmet sektöründe çalışmaktadır. Oysa Türkiye'nin oldukça geniş ve yatırıma açık tarım ve hayvancılık sektörü, yeni gelenlerin istihdamı için iyi bir imkan sağlayabilir. Bu konuda AB ile yakın işbirliği ve projelerin geliştirilmesi, vergi indirimleri dahil olmak üzere teşvik politikalarının geliştirilmesi kısa zamanda sonuçlar elde etmeye imkan verebilir.
- ▶ **Suriyeli çocukların "kayıp kuşaklar"a dönüşmemesi için zorunlu eğitim alanında daha fazla çaba gerekmektedir:** Türkiye'nin olağanüstü çabası ve başarısına rağmen, zorunlu okul çağındaki Suriyeli çocukların % 35'inden fazlası okullaştırılamamıştır. Ancak yerel halkı mağdur etmeyecek şekilde, okul, derslik, öğretmen ve diğer araç gereçler konusundaki kapasitenin geliştirilmesi ve Suriyeli okul çağındaki çocukların okullaşmasında yeni bir atılım gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.
- ▶ **Türk öğretmenlerin güçlendirilmesi ve sayılarının artırılması gerekmektedir:** Hem Suriyeli çocukların kayıp kuşaklara dönüşmemesi ve aydınlık bir geleceğe yönelmesi, hem de Türk toplumunun huzuru ve uyumlu ortak bir yaşam için eğitimin son derece hayati olduğu açıktır. Suriyeli çocukların okullaştırılmasının en önemli yükünü çeken, yabancılara başta alfabe ve dil öğrettikten sonra eğitim vermeye çalışan, bunun için de olağanüstü bir fedakarlık ile çalışan öğretmenlerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi bütün sürecin önemli stratejik hamlelerinden birisi olacaktır.
- ▶ **Meslek eğitimi: Suriyeli gençlerin ve yetişkinlerin meslek eğitimlerine yönlendirilmesi son derece değerli ve gereklidir. Ancak** sanayi, ticaret, esnaf odaları ile işbirliği olmayan meslek eğitimleri gereksiz bir sertifika enflasyonundan başka bir şey yaratmamaktadır. Bu nedenle gerçek ekonomik ihtiyaçlar ile bağlantısı kurulamayan ve sonrasında iş temin edilemeyen kursların hızla sonlandırılması gerekmektedir.
- ▶ **Kayıtdışılıkla mücadelenin uzun vadeli bir süreç olduğu ve içinde hem Suriyeliler hem de Türkleri barındırdığı toplumla daha sıkça paylaşılmalıdır:** Kayıtdışı ekonomik faaliyetler doğru ve sürdürülebilir değildir, ancak kısa ve orta vadede Türkiye'deki Suriyeliler için yeterince istihdam kapasitesi geliştirmek de gerçekçi görünmemektedir. Her ne kadar kısa vadede kayıt dışı çalışma imkanı Suriyelilerin Türkiye'de kendi ayakları üzerinde durmalarına imkan sağlasa da bunun hem riskler, kayıplar yarattığı hem de ciddi bir emek sömürsüne yol açtığı bilinmektedir. Türkiye'nin ekonomik kapasitesi ve ihtiyaçları dikkate alınarak bu alanda düzenlemeler yapılması ve kayıtdışılıkla mücadele edilmesi gerekmektedir. Ancak Türk ekonomisinin %36'sından fazlasının kayıt dışı olduğu da unutulmamalı, kayıtdışılığın sadece Suriyelilerin bir sorunu ve alanı olmadığı da toplumla paylaşılmalıdır.
- ▶ **Türkiye'de 9 yıllık geçmişleri olan Suriyeliler için "geçici koruma" statüsüne alternatif statüler de tartışılmalıdır:** Türkiye'de ortalama kalış süreleri 4,5-5 yıldan fazla olan Suriyelilerin

"Geçici Koruma Statüsü" yeniden gözden geçirilmelidir. Zira bu durum, Türkiye'de kalış eğilimleri güçlenen Suriyelilerin uyum süreçlerini olumsuz etkilemeye başlamıştır. Halen Türkiye'de geçici koruma statüsünden "istisnai vatandaşlık" a geçiş ise toplumda başka endişeler ve itirazlarla karşılaşmaktadır. Belirli süre ve koşulları sağlayan Suriyelilerin statüsünün geçici korumadan ikamet müsaadesine dönüştürülmesi böylece vatandaşlık dışında başka alternatiflerin de geliştirilmesi tartışılmalıdır.

▶ **Vatandaşlık politikasında şeffaflık toplumsal destek için önemlidir:** Suriyelilere verilen vatandaşlık konusunda toplumda çok ciddi bir tepki ve endişe söz konusudur. Her ne kadar "istisnai vatandaşlık" yolu ile "nitelikli" ve "Türkiye'ye katkı vermesi beklenen" kişiler vatandaşlığa alınıyor olsa da, sürecin daha **şeffaf yürütülmesi**, gerekçelerin Türk toplumuna daha net ifade edilmesi ve toplumla daha fazla veri paylaşılması gerekmektedir.

▶ **AB'den ve diğer dış kaynaklardan gelen mali desteklerin topluma paylaşılması, devlet üzerindeki baskıyı da toplumsal tepkileri de azaltmada etkili olabilir:** Türkiye'ye dışarıdan gelen mali kaynaklar son derece kısıtlıdır. 2011-2019 arasında Suriyeliler için Türkiye'ye en büyük kaynak AB'den (3.2 milyar €) olmak üzere 5 milyar € civarında bir kaynak gelmiştir. Hiç kuşku yok ki bu kaynak asıl ihtiyacın çok altındadır ve bu kaynakların artırılması konusunda özel çaba göstermelidir. Ancak asıl görünen ya da görünmeyen yükler Türk vergi ödeyicileri üzerinde olsa da, dışarıdan gelen dış mali kaynakların toplumla paylaşılması hem şeffaflık hem de uyum süreçleri bakımından önemlidir. Yetersiz de olsa dış kaynakların varlığının Türk toplumu ile paylaşılması, pek çok alandaki tepkinin azalmasını sağlayabilir. Bu tür açıklamalar, donör kurumları da motive edecektir.

▶ **Genelde ve yerelde koordinasyon sorunlarının giderilmesi için çaba gösterilmelidir:** Kurumlar arasında ve hatta kamu kurumlarının kendi içinde yaşanan **koordinasyon sorununun** ciddiye alınması ve çözümü için politikalar üretilmesi gerekmektedir. Aksi halde hem hizmetlerin gecikmesi ve verimlerinin azalması hem de toplumdaki kaygıların daha da artması söz konusu olmaktadır.

▶ **Sivil toplum örgütlerinin rolü ve etkinliği geliştirilmelidir:** Türkiye'deki Suriyeliler konusu, sivil toplumun ne kadar önemli rol oynadığının anlaşılması bakımından önemli bir tecrübe imkanı yaratmıştır. Türk ya da Suriyelilerin yeni STK oluşumları desteklenmeli, uluslararası kurumlar ile yerel ya da uluslararası STK'larda görev yapanların tecrübeleri politika yapım sürecine yansıtılmalıdır. Ayrıca "teşvik amaçlı" bir STK haritalandırması ile hem işbirlikleri ve destek olanakları hem de yapılan faaliyetlerin etki analizinin takip edilebileceği mekanizmalar geliştirilmelidir.

Uyum konusu –özellikle de 3,5 milyonu aşkın bir kitle için- zor ve uzun bir süreçtir, hem devletin hem de toplumun çaba göstermesi gerekir: Uyum konusunda ortak bir tanım bulunmamaktadır. Ancak bu çalışmada genel olarak uyumdan anlaşılacak **"kendiliğinden, isteyerek ya da zorunlu olarak bir araya gelen toplulukların, çoğulculuğun kabul gördüğü ortak bir aidiyet zemininde karşılıklı kabul ve saygı çerçevesinde huzur içinde bir arada olabildiği duygu ve yaşam biçimi"**dir. Bu tanım çerçevesinde pek çok aktörün, politik ve sosyal yapının, önceliklerin, kapasitenin ve en önemlisi toplumsal kabulün önemli rol oynadığı/oyunacağı açıktır. Bu nedenle uyum sürecinin son derece karmaşık, duygusal, maliyetli ve zaman zaman da çatışmalar yaratan bir süreç olduğu unutulmamalıdır.

Hak ve birey merkezli, dinamik, modüler ve yerel öncelikli uyum yaklaşımı gerekmektedir: Türkiye'deki Suriyelilerin sayısal büyüklüğü hem Türk toplumunda endişe yaratmakta hem de Suriyelilerde kendi içine kapanma/gettolaşma ya da kendi toplumsal alanları kendilerinin yaratması riskini güçlendirmektedir. Bu riskler ciddiye alınarak Suriyelilerin Türk toplumu ile bir arada ve Türk toplumunun onurlu bir parçası olarak yaşaması hususunda politikalar geliştirilmelidir. Uyum politikalarının **dinamik, modüler** ve temelde **yerel uyumu** ön plana çıkaran bir yapıda; hak ve birey temelli ve yerel uyum öncelikli olması mevcut ve gelecekteki sorunların en aza indirilmesi konusunda katkı sağlayacaktır.

Araştırma Profili ve Teknik Altyapı

SURİYELİLER BAROMETRESİ 2019

4

SB-2019 araştırmasının saha çalışması hem Türk toplumu (T.C. vatandaşları) hem de Türkiye'deki (Geçici Koruma altındaki) Suriyelileri temsil etmek üzere kapsamlı anket çalışmaları ve odak grup görüşmeleri şeklinde yapılmıştır.

ANKET ÇALIŞMASI

Anket Sayıları ve İl Dağılımları: Türk toplumu için anket uygulaması NUTS-2 düzeyinde **26 il** (Adana, Ankara, Ağrı, Antalya, Aydın, Bursa, Balıkesir, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kocaeli, Konya, Malatya, Manisa, Mardin,

Tekirdağ, Samsun, Şanlıurfa, Trabzon, Van, Zonguldak) kent merkezinde 18+ yaş grubunda, sorulan soruları anlayacak ve cevap verecek yeterlilikteki 2.271 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Anket uygulaması **Türk toplumu** için Anket uygulanacak bireylerin seçiminde basit rastgele örnekleme yönteminden yararlanılmış ve ilerde anket uygulanacak bireylerin sayıları il nüfusları dikkate alınarak hazırlanan kotaya göre belirlenmiştir.

SB-2019-TABLO: SB-2019 Türk Toplumu İl Bazlı Örneklem

İller							
Sıra No.		#	%	Sıra No.		#	%
1	İstanbul	362	15,9	14	Trabzon	74	3,3
2	Ankara	133	5,9	15	Konya	68	3,0
3	Adana	128	5,6	16	Kayseri	67	3,0
4	İzmir	105	4,6	17	Van	65	2,9
5	Kocaeli	102	4,5	18	Mardin	60	2,6
6	Şanlıurfa	100	4,4	19	Tekirdağ	58	2,6
7	Bursa	99	4,4	20	Balıkesir	57	2,5
8	Hatay	91	4,0	21	Kırıkkale	53	2,3
9	Manisa	90	4,0	22	Ağrı	46	2,0
10	Samsun	85	3,7	23	Erzurum	45	2,0
11	Aydın	84	3,7	24	Kastamonu	45	2,0
12	Antalya	83	3,7	25	Malatya	44	1,9
13	Gaziantep	83	3,7	26	Zonguldak	44	1,9
Toplam						2271	100,0

SB-2019-TABLO: SB-2019 Araştırmasında Çalışma Yapılan Sınır/Bölge İlleri ve Diğer İller

Sınır iller	Metropol iller	Diğer İller		
Adana	İstanbul	Kocaeli	Trabzon	Kırıkkale
Şanlıurfa	Ankara	Bursa	Konya	Ağrı
Hatay	İzmir	Manisa	Kayseri	Erzurum
Gaziantep		Samsun	Van	Kastamonu
Mardin		Aydın	Tekirdağ	Malatya
		Antalya	Balıkesir	Zonguldak

SB-2019-TABLO: SB-2019 Suriyeliler İt Bazlı Örnekler

İller			
Sıra No.		#	%
1	İstanbul	260	18,3
2	Gaziantep	189	13,3
3	Hatay	188	13,3
4	Şanlıurfa	182	12,8
5	Adana	92	6,5
6	Mersin	88	6,2
7	Bursa	74	5,2
8	İzmir	67	4,7
9	Konya	47	3,3
10	Kilis	46	3,2
11	Mardin	41	2,9
12	Ankara	41	2,9
13	Kayseri	35	2,5
14	Kahramanmaraş	35	2,5
15	Kocaeli	33	2,4
Toplam		1.418	100,0

Sınır iller		Diğer iller	
		Metropol iller	Metropol olmayan iller
Adana	Kilis	Ankara	Bursa
Gaziantep	Mardin	İstanbul	Kayseri
Hatay	Mersin	İzmir	Kocaeli
Kahramanmaraş	Şanlıurfa		Konya

Türkiye’de geçici koruma altındaki **Suriyeliler ile 15 ilde** (Adana, Ankara, Bursa, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Kilis, Kocaeli, Konya, Mardin, Mersin, Şanlıurfa) **1.418** hane ile hane halkı araştırması şeklinde gerçekleştirilmiş, anketler, hane hakkında bilgi vermeye yetkili kişi ile yapılmıştır. Bu araştırma ile bu hanelerde yaşayan toplamda **6.527 Suriyelinin** verilerine ulaşma imkanı sağlanmıştır. Araştırma kapsamına kamp dışında yaşayan ve “geçici koruma altındaki Suriyeliler” alınmıştır. Halen toplam

Suriyeli nüfusu içinde %2’nin altına düşen kamplarda (geçici barınma merkezlerinde) yaşayan ve Türkiye’de diğer statülere (ikamet, düzensiz göçmen, vatandaşlık vd.) sahip olan Suriyeliler anket çalışmasının kapsamı dışında bırakılmıştır.

Araştırma alan uygulaması konuyla ilgili uzman kuruluşlardan biri olan Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi-ANAR tarafından gerçekleştirilmiştir.

KATEGORİLER

Araştırma sonuçları yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek analizini de amaçladığı için örneklemede bunlara da dikkat edilmiştir. Ayrıca kentler yoğun Suriyeli nüfusu olan "sınır illeri" (5 il: Adana, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Mardin), metropol iller (3 il: İstanbul, Ankara, İzmir) ve "diğer iller" (18 il) şeklinde sınıflandırılarak, kategori ve durum hakkındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Anket uygulamasında anket sayıları bakımından Türk toplumu için sınır illeri %20,3, metropoller %26,4, diğer iller ise %53 olarak, Suriyeliler için ise sınır illeri % 60,7, metropol iller % 26, diğer iller ise % 13,3 oranında yer almıştır.

Anket Uygulama: Anketler CAPI - Bilgisayar destekli yüz yüze anket yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Anket Uygulama Tarihleri: Anket saha çalışması Suriyeliler için 1-20 Mayıs 2019, T.C. vatandaşları için ise 18 Nisan-1 Mayıs 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Anket Güven Düzeyi/Aralığı: Anket çalışmasının güven düzeyi %95, güven aralığı ise $\pm 2,6$ 'dır.

Toplam Anket Sayısı: SB-2019'da 2.271 T.C. Vatandaşı ve 1.418 Suriyeli olmak üzere toplamda 3 bin 689 anket uygulanmıştır (SB-2017 araştırmasında uygulanan toplam (T.C. vatandaşı + Suriyeli) anket sayısı 3 bin 324 idi).

SB-2019-TABLO: SB-2019 Araştırmasında Suriyeliler Profili (15 il - 1.418 hane 6.527 kişi)

	Sayı #	%		Sayı #	%
Cinsiyet (Hanedeki dağılım)			Hanedeki Kişilerin Eğitim Durumu**		
Kadın	3202	49,1	Okuma yazma bilmiyor	436	8,2
Erkek	3325	50,9	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi	891	16,7
Toplam	6527	100,0	İlkokul	1690	31,7
Hanedeki Yaş Durumu			İlköğretim/ortaokul	1170	22,0
0-5 arası	1203	18,4	Lise ve dengi okul	608	11,4
6-11 arası	981	15,0	Ön lisans/MESYO	141	2,7
12-17 arası	729	11,2	Lisans	373	7,0
18-24 arası	1064	16,3	Lisansüstü/doktora	15	0,3
25-34 arası	1116	17,1	Toplam	5324	100,0
35-44 arası	727	11,1	Hanedeki Kişilerin Çalışma Durumu*		
45-54 arası	406	6,2	Çalışıyor	1648	37,9
55-64 arası	198	3,0	Ev kadını	1420	32,7
65 ve üzeri	103	1,7	Öğrenci	635	14,6
Toplam	6527	100,0	İşsiz	451	10,4
Hanedeki Türkiye'deki Statüleri			Çalışma engelli/özürlü veya yaşlı	182	4,2
Geçici koruma kayıt belgesi	4407	67,5	Emekli	7	0,2
Geçici koruma kimlik belgesi	1933	29,6	Toplam	4343	100,0
İkamet belgesi	80	1,2	Hanedeki Kişilerin Çalıştığı İş Türü***		
T.C. vatandaşı olduğuna dair kimlik belgesi	30	0,5	Düzenli ücretli çalışan	828	50,2
Herhangi bir belge sahibi değil/kayıtsız	77	1,2	Yevmiyeli (günderlik) çalışan	553	33,6
Toplam	6527	100,0	Kendi hesabına çalışan/esnaf işveren	184	11,2
Hanedeki Kişilerin Medeni Durumu*			(1 ve üzeri çalışmanı olan)	41	2,5
Bekar/Hiç evlenmedi	1493	34,4	Mevsimsel çalışan	32	1,9
Evlü	2647	60,9	Ücretsiz aile çalışmanı	10	0,6
Ayrı yaşıyor	7	0,2	Toplam	1648	100,0
Eşi öldü/dul	158	3,6			
Boşandı	38	0,9			
Toplam	4343	100,0			

SB-2019-TABLO: Araştırmaya Katılan Türk Toplumunun Katılımcı Profili ve Demografik Özellikleri

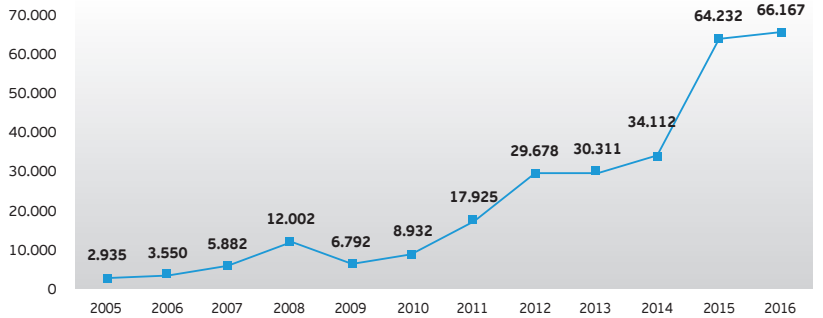
	#	%		#	%
Cinsiyet			Bölge		
Kadın	1136	50,0	Sınır iller	462	20,3
Erkek	1135	50,0	Metropol iller	600	26,4
Yaş			Metropol olmayan iller	1209	53,3
18-24 arası	426	18,8	Çalışma durumu		
25-34 arası	508	22,4	Ev kadını/kızı	546	24,0
35-44 arası	541	23,8	Özel sektör çalışanı	494	21,8
45-54 arası	428	18,8	Esnaf	438	19,3
55-64 arası	254	11,2	Öğrenci	245	10,8
65 ve üzeri	114	5,0	Emekli	224	9,9
Öğrenim Durumu			Kamu sektörü çalışanı	109	4,8
Okuryazar değil	28	1,2	İşsiz	108	4,8
Okuryazar	39	1,7	Serbest meslek erbabı	82	3,6
İlkokul	578	25,5	Diğer	25	1,0
Ortaokul/İlköğretim	382	16,8			
Lise veya dengi okul	752	33,1			
Üniversite/lisansüstü	492	21,7			

ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİ (OGG):

SB-2019 çalışması çerçevesinde 12'si T.C. vatandaşları, 8'i ise Suriyeliler ile olmak üzere 4 ayrı ilde

(Ankara, İstanbul, Gaziantep, Hatay) toplam 20 OGG gerçekleştirilmiştir. OGG verileri MAXQDA üzerinden analiz edilmiştir.

SB-2019-GRAFİK: Türkiye'de 2005-2016 Yılları Arasında Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan Kişilerin Sayısı

CUMULATIVE 2.935 6.485 12.367 24.369 31.161 40.093 58.018 87.696 118.007 152.119 216.351 282.518

Kaynak: GiGM: http://www.goc.gov.tr/icerik6/uluslararasi-koruma_0_378_4712_icerik (Erişim: 25.09.2017)

SURİYELİLER BAROMETRESİ - 2019

SURİYELİLERLE UYUM İÇİNDE YAŞAMIN ÇERÇEVESİ

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN

Türkiye uluslararası insani hareketliliklerle aynı anda transit, kaynak ve hedef ülke olarak bilinmektedir. İç göç dinamiği de son derece yoğun olan Türkiye, insani hareketliliklere tanıdık bir toplumsal yapıya sahiptir. Son on yılda ise boyutları ve niteliği itibariyle Türkiye, uluslararası insani hareketlilik bakımından çok özel ve daha önce tecrübe etmediği bir süreç yaşamaktadır. 29 Nisan 2011'de 252

kişilik ilk Suriyeli kafilesi Hatay'a vardığında, ne bunu milyonların takip edeceğini ne de sürelerin bu kadar uzayacağını kimse beklenmiyordu. 2011 yılında Türkiye'de toplam uluslararası koruma başvuru sahibi yabancı sayısı 58 bin iken, Türkiye 2014'ten bu yana dünyada en fazla mülteci bulunduran ülke haline geldi ve Suriyeliler Türkiye'deki onuncu yıllarına girdiler. Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı 3,6 milyonu aşmış ve Türkiye nüfusunun % 4,37'sine ulaşmış durumdadır. Daha da önemlisi Türkiye'deki Suriyeliler konusunda yeni sosyolojik gerçeklik artık kendisini gayet net biçimde hissettirmektedir. Türkiye'deki Suriyelilerin % 98'inden fazlası kent mültecileri olarak Türk toplumu ile birlikte yaşıyor, 2011-2019 arasında 535 bin Suriyeli bebek Türkiye'de doğdu, 650 bini aşkın Suriyeli çocuk Türk devlet okullarına gidiyor, 33 binden fazla Suriyeli genç Türk Üniversitelerinde okuyor, 120 bin civarında Suriyeli vatandaşlığa geçti, 1 milyon civarındaki Suriyeli çalışıyor. Bu "zorunlu birlikte yaşam" tecrübesi, Türk toplumu için aynı zamanda bir sosyal şok olarak yaşanıyor. Ancak, Türk toplumunun dayanıklılığı ve kırılma ve hatta her geçen gün "tahammül" şekline dönüşen, azalma eğiliminde olan toplumsal kabulü, ortak yaşamın büyük ölçüde sorunsuz yaşanmasını sağlamaktadır.

"Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi"

toplumsal uyumun kurumsal ve resmi olan bölümünden daha çok toplumsal alana dair bir çaba olarak Prof. Dr. M. Murat Erdoğan tarafından tasarlanmış ve düzenli olarak tekrarlanmaktadır. 2014'teki "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" ve 2017'deki "Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi-2017", 2018'deki "Şanlıurfa Barometresi" çalışmaları ile aynı yapı üzerinden hem Türk toplumu hem de Suriyeliler bakımından "ortak toplumsal yaşama" dair gelişmeleri, uyum ve gerilim süreçlerini anlamayı ve politika önerileri geliştirmeyi amaçlayan çalışma, temsiliyet gücü yüksek kapsamlı kamuoyu araştırmaları ve odak grup görüşmeleri ile gerçekleştirilmektedir.

Yönetimini ve raporlamasını Prof. Dr. M. Murat Erdoğan'ın yaptığı SB-2019 çalışma ekibinde Dr. Onur Unutulmaz, Tülin Haji Mohamad, Dr. Yeşim Yılmaz ve Deniz Aydın'ın yer almıştır.

Ayrıca göç, mülteci ve toplumsal araştırmalar alanında son derece değerli/duayen akademisyenlerden oluşturulan "Suriyeliler Barometresi Akademik Kurulu" üyeleri olan Prof. Dr. Nermin Abadan-Unat, Prof. Dr. Mustafa Aydın, Prof. Dr. Banu Ergöçmen, Prof. Dr. Elisabeth Ferris, Prof. Dr. Ahmet Kasım Han, Prof. Dr. Ahmet İçduygu, Omar Kadkoy, Prof. Dr. Neeraj Kaushal, Prof. Dr. Ayhan Kaya, Prof. Dr. Fuat Keyman, Ümit Kızıltan, Prof. Dr. Kemal Kirişçi, Prof. Dr. Nilüfer Narlı, Dr. Kathleen Newland, Prof. Dr. Barbara Oomen, Doç. Dr. Saime Özçürümez, Prof. Dr. Nasser Yassin, Doç. Dr. Aysel Yıldız çalışmaya çok önemli destek ve katkılar vermişlerdir.

SB-2019 Kamuoyu araştırması T.C. Vatandaşları için 26 ilde 2.271 kişi ile "kişi bazlı", Suriyeliler için ise geçici koruma statüsünde olan, kamp dışında yaşayan 1.418 Suriyeli hane ile "hane bazlı" olarak uygulanmıştır. Ayrıca dört ilde hem Türkler hem de Suriyeliler ile 20 odak grup görüşmesi yapılmıştır. Araştırma sonuçları, Türk toplumunun "kerhen" ve "kırılma" da olsa hala yüksek sayılabilecek seviyede gerçekleşen toplumsal kabulünün azalma eğiliminde olduğunu, kaygıların belirginleştiğini ortaya koymaktadır. Artık "kent mültecilerine" dönüşen Suriyeliler ise Türkiye'de hayata tutunma ve gelecek planlamalarını da Türkiye'de oluşturma eğiliminde görünmektedir. Ülkelerinde barışın ve huzurun tesis edilmesi konusunda umutlarını büyük ölçüde yitirmiş olan Suriyelilerin kendilerini Türkiye'de daha güvende, hayatlarından daha memnun ve daha uyumlu hissettikleri anlaşılmaktadır. Bütün bilinmezlikler ve kaygılara rağmen, süreç kaçınılmaz biçimde ortak bir yaşama doğru evrilmektedir. Bu durumda olası ortak geleceğin huzur ve insan onuruna uygun biçimde nasıl sağlanacağı konusunu önceliklemek, süreci sağlıklı verilerle yönetmek gerekmektedir. Prof. Erdoğan, bu çalışma ile, 2011'den bu yana yaşanan süreci anlamaya, tanımlamaya ve ardından, hak ve insan temelli huzurlu bir geleceğin altyapısı için araştırmacı ve politika yapıcılara sağlıklı veri sağlamayı hedeflediğini ifade etmektedir. Prof. Erdoğan, araştırmanın akademik ölçülerde gerçekliğe ışık tutmak çabasının son derece dinamik ve değişken olan bu süreçte, sınırlılıkları ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini, neticede elde edilen verilerin "mutlak gerçekliği" değil, temsiliyet ve güven düzeyi çok yüksek olsa da araştırmanın yapıldığı dönemde, araştırmaya katılanları temsil ettiği, başta "Türk toplumu" ya da "Suriyeliler" kavramları olmak üzere pek çok genelleme ve nitelemenin bu bağlamda sınırlılıkları ile ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Yönetimini ve raporlamasını Prof. Dr. M. Murat Erdoğan'ın yaptığı SB-2019 çalışma ekibinde Dr. Onur Unutulmaz, Tülin Haji Mohamad, Dr. Yeşim Yılmaz ve Deniz Aydın'ın yer almıştır.

